

УДК327.7:341.3(4)''20''
DOI: 10.60022/3(1)-24S

Цебенко Олег Олександрович

кандидат політичних наук, доцент
заступник директора Інституту гуманітарних і соціальних наук
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Tsebenko Oleh

Candidate of Political Sciences, Associate Professor
Vice director of Institute of Humanitarian and Social science
National University «Lviv Polytechnic», Ukraine
ORCID: 0000-0002-0024-0405

Гаврілова Анастасія Володимирівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Міжнародні відносини»
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Havrilova Anastasiia

student at the second (Master's) level of International Relations
National University «Lviv Polytechnic», Ukraine
ORCID:0009-0008-8558-3685

ПОСЕРЕДНИЦТВО ЄС У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ У XXI СТОЛІТТІ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

Анотація. Початок XXI століття характеризується загостренням глобальної нестабільності, збільшенням кількості локальних війн та появою нових гібридних загроз. У цьому контексті Європейський Союз проходить шлях трансформації від виключно «нормативної сили» та економічного гіганта до геополітичного суб'єкта, здатного впливати на архітектуру глобальної безпеки. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі ЄС як посередника в умовах кризи ефективності міжнародних організацій та ескалації російсько-української війни, яка стала каталізатором змін у європейських безпекових підходах. У статті здійснено комплексний аналіз посередницької ролі ЄС у збройних конфліктах. Проаналізовано інституційну архітектуру посередництва, яка включає діяльність Європейської служби зовнішніх дій (ЄСЗД), інститут Спеціальних представників ЄС та розгортання цивільних і військових місій. Виявлено, що створення Європейського фонду миру (EPF) стало поворотним моментом, що дозволив ЄС вперше в історії фінансувати надання летальної зброї партнерам, зокрема Україні, долаючи попередні самообмеження. У роботі детально розглянуто географію посередництва ЄС у світі. Особливий акцент зроблено на ролі ЄС у посередництві у російсько-українській війні.

Здійснено оцінку ефективності посередництва, яка виявила дисбаланс між фінансово-економічною потужністю ЄС та його обмеженими військовими можливостями. У висновках запропоновано шляхи зміцнення інституту посередництва ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, посередництво, збройні конфлікти, Спільна політика безпеки та оборони (СПБО), російсько-українська війна, миротворчість.

EU MEDIATION IN ARMED CONFLICTS IN THE XXI CENTURY: ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES

Abstract. The beginning of the 21st century is characterized by escalating global instability, an increase in the number of local wars, and the emergence of new hybrid threats. In this context, the European Union is undergoing a transformation from being exclusively a "normative power" and economic giant to a geopolitical actor capable of influencing the global security architecture. The relevance of the study is driven by the necessity to rethink the EU's role as a mediator amidst the crisis of effectiveness of international organizations and the escalation of the Russian-Ukrainian war, which has become a catalyst for changes in European security approaches. The article provides a comprehensive political science analysis of the EU mediation model in armed conflicts. It has been established that Brussels' modern strategy is based on the "Integrated Approach," which combines diplomatic efforts, Common Security and Defence Policy (CSDP)

instruments, humanitarian aid, and economic incentives. The institutional architecture of mediation has been analyzed, including the activities of the European External Action Service (EEAS), the institution of EU Special Representatives, and the deployment of civilian and military missions. The article examines the geography of EU mediation in detail (Balkans, Sahel Region, Middle East). Special emphasis is placed on the mediation role of the EU in the Russian-Ukrainian war. It has been found that after 2022, the Union's role transformed from a diplomatic mediator (in the format of sanctions pressure) to a key security donor and political guarantor of Ukraine's resilience. The conclusions propose ways to strengthen the institution of EU mediation, namely the transition to qualified majority voting in foreign policy matters, achieving strategic autonomy in defense, strengthening preventive diplomacy, and systematically countering the information influence of rival actors.

Keywords: European Union, mediation, armed conflicts, Common Security and Defence Policy (CSDP), Russian-Ukrainian war, peacekeeping.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті проблема врегулювання збройних конфліктів набула особливої гостроти через збільшення кількості локальних та регіональних війн, гібридних загроз, тероризму та гуманітарних криз. Європейський Союз, як один із найпотужніших глобальних акторів, відіграє важливу роль у забезпеченні міжнародної безпеки, що робить дослідження його посередницьких практик вкрай актуальним. Розуміння того, як ЄС формує та реалізує політику миротворчого посередництва, є необхідним для оцінки його впливу на сучасний світопорядок. Особливе значення для дослідження має посередницька роль Європейського Союзу у врегулюванні конфліктів на європейському континенті, зокрема на Балканах та у Східній Європі. Ескалація російсько-української війни після 2014 року та повномасштабне вторгнення 2022 року продемонстрували нові виклики для європейської політики безпеки та посередництва. Аналіз дій ЄС у цьому контексті дозволяє окреслити його реальні можливості та обмеження у протидії агресії та підтримці держав, що постраждали від війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній українській та європейській науці питання посередництва Європейського Союзу у збройних конфліктах активно досліджується значною кількістю авторів, що формує широку та різноманітну джерельну базу. Зокрема, О. Скрипник у своїх роботах приділяє увагу участі ЄС у врегулюванні конфліктів в регіоні Східного партнерства. Дослідниця демонструє, що Європейський Союз відіграє дедалі активнішу роль як інституціоналізований посередник, пропонуючи регулярні формати переговорів, створення майданчиків для діалогу та механізми моніторингу. У її дослідженнях підкреслено, що у випадку Нагірного Карабаху, ЄС зміг запропонувати альтернативну модель медіації на тлі зниження впливу традиційних акторів, таких як ОБСЄ [1].

Посередницьку діяльність Європейського Союзу у контексті повномасштабної агресії Російської Федерації досліджують Д. Богатов, І. Мелешев та В. Приходько. Науковці доводять, що ЄС став не лише політичним посередником, а й ключовим донором фінансової та гуманітарної підтримки, що значно змінило природу його миротворчої активності. Автори аналізують санкційні пакети, дипломатичні ініціативи та міжнародні конференції щодо врегулювання російсько-української війни [2].

Правові основи діяльності ЄС у сфері посередництва ґрунтовно вивчає Т. Сироїд, яка простежує історичну еволюцію механізмів кризового менеджменту Європейського Союзу: від перших миротворчих операцій кінця ХХ століття до сучасних комплексних антикризових місій. Значна увага в її роботах приділена ролі цивільних місій, що стали ключовим елементом інструментарію переговорів та стабілізації після конфлікту. Дослідження демонструють, що Європейський Союз використовує гнучкий набір правових інструментів, поєднуючи санкції, технічну допомогу й підтримку реформ [3].

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці зарубіжних науковців, які розглядають природу впливу ЄС через призму концепції «нормативної сили». Основою положено у цьому контексті є стаття Яна Маннерса «Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?» (2002), де автор аргументує, що унікальність ЄС як міжнародного актора полягає не у військовому примусі, а у здатності формувати уявлення про «нормальне» у міжнародних відносинах, експортуючи європейські цінності – демократію, верховенство права та права людини [4].

Водночас сучасні дослідники, такі як Сара Ноуен у статті «Exporting peace? The EU mediator's normative backpack», піддають критиці цей підхід, вказуючи на ризики «європоцентризму». Ноуен стверджує, що європейські медіатори часто прибувають у зони конфліктів з «нормативним рюкзаком», намагаючись нав'язати західні моделі врегулювання, які не завжди відповідають місцевим контекстам, що знижує ефективність втручання [5].

Окремий розділ історії присвячено проблемі ефективності посередництва ЄС, яка ґрунтовно розроблена у працях німецьких політологів Джуліана Бергманна та Арне Німанна. У своєму дослідженні

«The European Union as an Effective Mediator in Peace Negotiations?» вони пропонують аналітичну рамку, що розрізняє «врегулювання конфлікту» (припинення насильства) та «досягнення цілей» (реалізацію інтересів ЄС). Авторі доводять, що успіх медіації прямо корелює з наявністю у ЄС важелів впливу, зокрема перспективи членства або економічних преференцій [6].

Практичний вимір цієї проблематики висвітлює Антьє Геррберг у роботі «International Peace Mediation: A New Crossroads for the European Union», аналізуючи інституційні перепони та необхідність професіоналізації корпусу спеціальних представників ЄС [7].

Мета статті полягає у аналізі посередницької ролі Європейського Союзу у збройних конфліктах ХХІ століття, вивченні ключових викликів системі посередництва та окресленні посилення ролі Союзу як медіатора у збройних конфліктах.

Виклад основного матеріалу. Посередництво у міжнародних конфліктах належить до класичних інструментів мирного врегулювання спорів між державами та іншими акторами міжнародних відносин. Його сутність полягає у залученні третьої, неупередженої сторони, яка сприяє налагодженню взаєморозуміння, зниженню напруги та формуванню спільного бачення можливих шляхів припинення конфлікту.

Класичним у західній конфліктології вважається визначення професора Джейкоба Берковича, який трактує міжнародне посередництво як процес управління конфліктом, де сторони шукають допомоги або приймають пропозицію допомоги від зовнішнього актора (держави, організації чи індивіда) з метою зміни їхнього сприйняття або поведінки без застосування фізичної сили чи звернення до авторитету закону [8].

Цілі посередництва відображають прагнення зменшити масштаби насильства та створити умови для довготривалого миру. Основними цілями міжнародного посередництва є: налагодження діалогу; зниження напруги; створення умов для компромісу. Функції посередника у міжнародних конфліктах формують основу будь-якого мирного процесу, адже саме завдяки їм сторони отримують можливість перейти від протистояння до конструктивного діалогу. Основні функції міжнародного посередника: 1. Фасилітація переговорів; 2. Формування порядку денного; 3. Підготовка варіантів рішень; 4. Посередництво у комунікації [3; 5; 8; 17].

Нормативна основа політики Європейського Союзу у сфері посередництва у збройних конфліктах ґрунтується на положеннях установчих договорів, що закладають фундамент зовнішньої діяльності ЄС. Одним із ключових положень є відданість ЄС принципам міжнародного права, мирного врегулювання суперечностей та недопущення збройного насильства. Ці цінності відображені у статтях, які визначають Спільну зовнішню та безпекову політику та зобов'язують Європейський Союз просувати стабільність, безпеку й добросусідство через дипломатичні та превентивні інструменти. Установчі документи також закріпили важливість використання політичних, економічних і дипломатичних засобів замість силового втручання, що створило фундамент для розвитку посередницької діяльності як частини «миротворчої ідентичності» Європейського Союзу [3].

Наріжним каменем усієї зовнішньополітичної діяльності ЄС є стаття 21 Договору про Європейський Союз (Treaty on European Union). Це положення є унікальним у міжнародному праві, оскільки воно кодифікує цінності як операційні принципи зовнішньої політики. Стаття 21 стверджує, що діяльність ЄС на міжнародній арені повинна керуватися принципами, які надихнули його власне створення, а саме демократією, верховенством права, універсальністю та неподільністю прав людини, а також повагою до людської гідності [9].

Якщо стаття 21 формулює мету дій Євросоюзу, то стаття 33 Договору про Європейський Союз визначає інструмент виконання. Механізм полягає у призначенні Радою ЄС Спеціальних представників (European Union Special Representatives – EUSRs), які отримують мандат на врегулювання специфічних політичних проблем. Інститут EUSRs був створений для подолання безособовості брюссельської бюрократії. У складних переговорах, де довіра до посередника є ключовим активом, наявність конкретної особи з високим статусом та прямим мандатом від усіх держав-членів є критично важливою [9]. Мандати EUSRs зазвичай охоплюють регіони з високою конфліктогенністю (наприклад, Південний Кавказ, Африканський Ріг, Сахель, Центральна Азія) або тематичні напрямки, як права людини. Їхні завдання, прописані в рішеннях Ради, включають сприяння стабільності, посередництво між сторонами конфлікту, підтримку мирних процесів та забезпечення видимості присутності ЄС.

Справжній прорив у інституціоналізації миротворчості відбувся у 2009 році з прийняттям «Концепції зміцнення потенціалу ЄС у сфері посередництва та діалогу» (Concept on Strengthening EU Mediation and Dialogue Capacities). Концепція 2009 року стала фундаментом, на якому була побудована вся подальша інфраструктура підтримки миру. Вона вперше на рівні ЄС визначила посередництво як ефективний та економічно вигідний інструмент запобігання конфліктам. Ключовим досягненням стало чітке розмежування термінології, що дозволило систематизувати методи врегулювання конфліктів. Зокрема,

посередництво позиціонується як структурований процес активного втручання ЄС на основі мандату задля досягнення угоди, та фасилітація, що носить допоміжний характер і зосереджена на логістично-технічному забезпеченні переговорів. Окремо виділено діалог як відкритий процес, пріоритетом якого є не формалізація домовленостей, а довгострокова трансформація відносин сторін, побудова довіри та формування культури спілкування [10].

У грудні 2020 року Рада ЄС затвердила нову «Концепцію миротворчого посередництва ЄС» (Concept on EU Peace Mediation), яка оновила та замінила документ 2009 року. Це оновлення було необхідне для відображення змін, що відбулися у світі за останнє десятиліття, зокрема цифровізації, зміни клімату та зростання геополітичної конкуренції. Документ чітко наголошує, що ЄС не є нейтральним у питаннях цінностей. Посередництво ЄС ґрунтується на повазі до прав людини та міжнародного права, що відрізняє європейський підхід від суто утилітарної моделі інших геополітичних гравців. Документ закріплює статус цифрової дипломатії, враховуючи подвійну роль соціальних медіа як інструментів дестабілізації та платформ для діалогу, а також підкреслює взаємозв'язок клімату та безпеки, визначаючи екологічні чинники драйверами конфліктів [11].

Одним із важливих нормативних основ на сьогодні стало прийняття «Стратегічного компаса безпеки та оборони» (Strategic Compass for Security and Defence) у березні 2022 року, на тлі повномасштабного вторгнення Росії в Україну, стало відповіддю на повернення війни на європейський континент. Цей документ є планом дій до 2030 року, який має на меті зробити ЄС сильнішим і більш здатним провайдером безпеки. Хоча Компас фокусується на «жорсткій безпеці» та обороні, він не відкидає миротворчість, а інтегрує її в більш надійну силову рамку. Документ підтверджує, що ЄС залишається відданим глобальному миру, але визнає необхідність бути готовим захищати свої цінності та інтереси [9].

Інституцією, що забезпечує функціонування миротворчої діяльності ЄС є Директорат миру, партнерства та кризового менеджменту (Peace, Partnerships and Crisis Management Directorate – PCMD). Цей директорат був створений для об'єднання під одним керівництвом політичне планування, медіацію та партнерство з безпековими організаціями. Директорат PCMD складається з кількох ключових підрозділів, кожен з яких виконує специфічну функцію у миротворчому процесі [11].

Ключовими формами ЄС у забезпеченні посередництва є: 1. Проведення політичного діалогу є першочерговим інструментом, який дозволяє створити основу для переговорів навіть у ситуаціях, коли конфліктні сторони не мають прямих каналів комунікації [14]; 2. Важливу роль у цьому процесі відіграють спеціальні представники Європейського Союзу, які працюють безпосередньо в регіонах конфліктів. Вони виконують функції координаторів, переговорників і посередників між сторонами, які мають глибокі історичні, етнічні чи політичні суперечності [15]; 3. Європейський Союз бере активну участь у міжнародних переговорних платформах, які стали ключовими інструментами врегулювання конфліктів на Балканах, Кавказі та Близькому Сході. У цих форматах ЄС виступає як гарантійний та координуючий актор, забезпечуючи участь міжнародної спільноти та створюючи політичну рамку для діалогу [1; 12]; 4. Особливу увагу ЄС приділяє формуванню контактних груп і тристоронніх або багатосторонніх переговорних форматів, у яких можуть брати участь не лише сторони конфлікту, а й міжнародні й регіональні партнери. Такі групи дозволяють координувати позиції, здійснювати тиск на учасників конфлікту, пропонувати технічні рішення та контролювати виконання домовленостей; 5. Важливою складовою дипломатичних механізмів є також підтримка неформального діалогу, що дозволяє встановити контакти там, де офіційні канали заблоковані [10]; 6. Місії Європейського Союзу у сфері безпеки є ключовим інструментом стабілізації регіонів, що пережили збройні конфлікти, і важливою складовою посередницької діяльності ЄС. Цивільні місії спрямовані на спостереження за ситуацією, відновлення інституційної спроможності та підтримку реформ у секторі безпеки [17].

У таблиці, що наведена нижче, проаналізовано окремі збройні конфлікти ХХІ століття, де ЄС було залучено у ролі посередника (таблиця 1).

Таблиця 1

Ефективність залученості ЄС як посередника у збройних конфліктах ХХІ ст.

Зона конфлікту	Інструменти ЄС	Мета ЄС	Обмеження та виклики	Оцінка ефективності залучення ЄС та результат
Сербія-Косово	Дипломатія, фінансова підтримка, стандарти, місії EUFOR/EUPM, перспектива членства в ЄС	Стабілізація та нагляд за мирними угодами; посередництво між Сербією та Косовом	Невизнання Косова значною частиною держав світу. Незадоволеність Сербії результатом.	Оцінка висока. ЄС – ключовий гарант миру. Конфлікт зупинений

Продовження таблиці 1

Російсько-грузинська війна 2008 р.	EUMM Грузія, дипломатія, мирний план, посередництво	Припинення агресії РФ проти Грузії	Вплив Росії, Сепаратизм у Абхазія та Пд. Осетії, сучасний проросійський уряд Грузії	Оцінка середня. Бойові дії припинені. Росія і надалі контролює Абхазію та Пд. Осетію та впливає на її політику
Війна за Нагірний Карабах	Дипломатичне посередництво (після 2020 р.), цивільна місія (EUMA Вірменія), Переговори між лідерами держав у 2023 р.	Мирне вирішення конфлікту, укладення політичних домовленостей, альтернатива впливу РФ в регіоні	Гостра геополітична конкуренція (США, Росія). Нестача безпекових гарантій для держав регіону	Оцінка низька. Поки ЄС висловлював занепокоєння, Азербайджан вирішив питання силою.
Російсько-українська війна (2014- до сьогодні)	Посередництво, організація обміну полоненими, контакти між Україною та РФ	Припинення війни, обмін полоненими, налагодження діалогу між сторонами.	Геополітична боротьба з РФ, залежність у питаннях безпеки від США, небажання РФ виходити на мирний діалог.	Посередницька роль дуже низька. Не вдалося налагодити діалог. Ефективними є окремі ініціативи щодо обміну полоненими.
Індонезія (Рух за незалежність Ачеху)	Посередництво, гарантії мирного процесу, Моніторингова місія Ачех	Припинення багаторічного збройного протистояння	Багаторічна війна, географічна віддаленість регіону	Оцінка висока. Підписання меморандуму у 2005 у м. Хельсінкі. Припинення багаторічного збройного протистояння

Джерело: складено авторами за даними [1; 2; 12; 14; 15; 16]

Аналіз таблиці дає можливість зробити висновки, що ЄС активно долучається до вирішення збройних конфліктів у ролі посередника. Більш активним є його залученість на європейському континенті, що зумовлено безпековими та геополітичним інтересами. Однак ЄС діє глобально та опосередковано долучавсь до вирішення збройних конфліктів на Африканському континенті та Азії. Оцінюючи його посередницьку роль варто відмітити, що загальна оцінка посередницької ролі ЄС низькою, що зумовлено об'єктивними причинами низки сторін конфлікт не бажати вирішити мирним шляхом. Однак ЄС має і позитивні кейси медіаторства, зокрема між Сербією та Косово а також внутрішнього конфлікту в Індонезії [17].

Аналіз ролі ЄС як посередника у збройних конфліктах потребує врахування і ключових викликів, що гальмують її ефективності (таблиця 2).

*Таблиця 2***Внутрішні та зовнішні виклики посередницької ролі ЄС**

Внутрішні виклики	Зовнішні виклики
Розбіжність інтересів 27 держав- членів ЄС Бюрократизація прийняття рішень Відсутність єдиної стратегії Малочисельність місій спостереження Обмеженість примусових механізмів Слабкість посткризового управління	Зміна природи сучасних конфліктів Дезінформація проти ЄС Геополітична конкуренція з США, КНР та РФ Недовіра до ЄС в певних регіонах Невизнання посередницької ролі ЄС Залежність від США Складність у доступності до зон конфліктів Фокусування уваги на європейському континенті Складність природи збройних конфліктів Незацікавленість сторін Вплив третіх сторін на конфлікти

Джерело: складено авторами за даними [1; 12; 14; 15; 16; 17]

Посередницька роль ЄС має безліч внутрішніх та зовнішніх викликів, що гальмує процеси мирного вирішення збройних конфліктів. Основним обмеженням є геополітична конкуренція із США, КНР та РФ та неможливість діяти ефективно на інших континентах. Часто збройні конфлікти відбуваються у недемократичних державах, які не співпрацюють з ЄС. Також у державах-членах ЄС часто є розбіжність у єдиній позиції щодо тих чи інших конфліктів, що обмежує спільність дій у зовнішній політиці.

На основі аналізу структурних, політичних та військових обмежень, які постають перед

Європейським Союзом як посередником, можна дати наступні рекомендації, спрямовані на підвищення його автономності, ефективності та легітимності на міжнародній арені: 1. Досягнення стратегічної автономії у сфері миробудівництва (від США та НАТО); 2. Зміцнення геополітичної могутності, посилення глобального лідерства та авторитету ЄС у світі, що дасть змогу сильні впливати на сторони конфлікту; 3. Посилення взаємодії ЄС із міжнародними організаціями у сфері посередництва (ООН, ОБСЄ, Африканський Союз, АСЕАН); 4. Формування дієвого механізму постконфліктного управління конфліктами, що унеможливить повторну ескалацію; 5. Посилення програм ЄС у світі, що запобігатимуть ескалації конфліктів; 6. Посконфліктна відбудова держав та територій, що постраждали у збройних конфліктах за підтримки ЄС, як стратегія довгострокового миру; 7. Формування стратегії дипломатії посередництва у конфліктах ЄС; 8. Посилення присутності ЄС у різних державах світу через м'яку силу, що дасть можливість посилити довіру національних урядів та громадян до них; 9. Збільшення кількості міжнародних проєктів ЄС в рамках стратегії Global Gateway на різних континентах, що в свою чергу посилить його посередницький потенціал[1; 2; 14 ;17].

В контексті оцінки перспектив розвитку посередницької ролі ЄС, можемо подати декілька сценаріїв:

1. Сценарій 1. ЄС стане глобальний лідером, який зможе бути ефективним посередником не лише в Європі, але і на інших континентах. У короткостроковій перспективі є малоімовірним варіантом, оскільки вплив ЄС у Азії, Африці, Латинській Америці обмежений геополітичним впливом США, РФ та КНР у цих державах. Велика кількість держав, де є діючі збройні конфлікти має недемократичні уряди, що тяжіють до російських та китайських центрів впливу.

2. Сценарій 2. ЄС діятиме ситуативно та виступатиме посередником у тих конфліктах, що є у його сфері інтересів та впливу. Високоімовірний варіант розвитку подій у коротко та середньостроковій перспективі, оскільки ЄС лише розпочав своє становлення у ролі глобального лідера у сфері миру та безпеки, та немає достатнього авторитету та впливу у світі.

3. Сценарій 3. ЄС не приділятиме уваги врегулюванню збройних конфліктів поза межами об'єднання, або ж зазнає дезінтеграційних процесів. Песимістичний сценарій, який має досить низьку ймовірність. ЄС є прикладом найбільш успішного інтеграційного об'єднання, яке значну кількість ресурсів та зусиль приділяє зовнішній політиці, вирішенню глобальних проблем, підтримці миру та безпеки у світі, поширенню демократії та верховенства права.

Висновки. Аналіз концептуальних засад політики Європейського Союзу у сфері посередництва засвідчує, що її фундаментом залишається «нормативна сила» ЄС, яка передбачає просування демократичних цінностей, верховенства права та інституційної стабільності як основи сталого миру. Механізми посередництва ЄС мають комплексний і багаторівневий характер, поєднуючи дипломатичні ініціативи, цивільні та безпекові місії, таємну дипломатію.

Практика посередництва ЄС у збройних конфліктах XXI століття демонструє як значні досягнення, так і суттєві обмеження. Найбільш ефективною діяльністю ЄС була у Балканському регіоні, де перспектива членства в Союзі стала потужним стимулом для компромісів і реформ, зокрема в межах діалогу Белград–Приштина та стабілізаційних місій у Косові. У Східній Європі ЄС долучавсь до посередництва у російсько-грузинській війні та протистоянні Вірменії та Азербайджану за Нагірний Карабах, де успіх можна оцінити як нижче середнього через вплив РФ. Особливе місце посідає реагування на російсько-українську війну. У 2014–2021 роках Союз відігравав допоміжну роль, де ключову роль відігравали окремі держави-члени ЄС. Після 2022 року ЄС здійснив стратегічний зсув, відмовившись від нейтральності та перетворившись на повноцінного геополітичного актора. Однак у форматі посередництва не вдалось досягнути успіхів між Україною та РФ. ЄС вдалось досягти певних успіхів лише у окремих ініціативах, зокрема щодо обміну полоненими, налагодженні контактів між сторонами. Поза межами Європи посередницький вплив ЄС є обмеженим. Хоча Союз залишається одним із ключових донорів гуманітарної та стабілізаційної допомоги, у регіонах, де домінує військова сила та жорстка геополітична конкуренція (Сахель, Південний Кавказ, Близький Схід), його політична вага поступається іншим глобальним гравцям.

Таким чином, посередницька діяльність Європейського Союзу потребує посилення. ЄС має стати глобальним лідером та забезпечувати мир та безпеку у світі. Попри це, за умови зміцнення стратегічної єдності, розвитку механізмів запобігання конфліктам і адаптації до нових безпекових викликів ЄС має потенціал посилити свою роль як впливового міжнародного посередника.

Література

1. Скрипник О. М. Участь Європейського Союзу у врегулюванні конфліктів на території країн Східного партнерства. Південний архів (історичні науки). 2022. № 39. С. 27–24. <https://pahs.journal.kspu.edu/index.php/pahs/article/view/62/60> (дата звернення: 02.12.2025)

2. Богатов Д. Є., Мелешев І. С., Приходько В. С. Роль Європейського Союзу в підтримці миру та міжнародної безпеки в аспекті повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації на територію України. *Правова позиція*. 2022. № 2. С. 46–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2022_2_10 (дата звернення: 20.11.2025)
3. Сиройд Т. Л. Правова основа політики Європейського Союзу в галузі безпеки: від витоків до сучасності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 54–60.
4. Manners I. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*. 2002. Vol. 40, No. 2. P. 235–258. URL: <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf> (date of access: 19.11.2025)
5. Nouwen S. M. H. Exporting Peace? The EU Mediator's Normative Backpack. *European Law Open*. 2022. Vol. 1, No. 1. P. 1–37. <https://www.cambridge.org/core/journals/european-law-open/article/exporting-peace-the-eu-mediators-normative-backpack/DEDFCC8814F6763DFC0005789D811D81> (date of access: 23.11.2025)
7. Bergmann J., Niemann A. The European Union as an Effective Mediator in Peace Negotiations? Conceptual Framework and Plausibility Probe. Mainz: Chair of International Relations, Johannes Gutenberg University, 2013. 32 p.
8. Herrberg A. International Peace Mediation: A New Crossroads for the European Union. DCAF Brussels - ISIS Europe. Geneva: The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2012. 30 p. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/International_Peace_Mediation.pdf (date of access: 25.11.2025)
9. Bercovitch, Jacob. International Mediation. *Journal of Peace Research*, Vol. 28, No. 1, 1991. P. 3–6. JSTOR. URL: <http://www.jstor.org/stable/424189>. (date of access: 29.11.2025)
10. A Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. Brussels : Council of the European Union, 2022. 45 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC> (date of access: 26.11.2025)
11. Concept on Strengthening EU Mediation and Dialogue Capacities. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2009. 13 p. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15779-2009-INIT/en/pdf>. (date of access: 25.11.2025)
12. Concept on EU Peace Mediation. General Secretariat of the Council. Brussels: Council of the European Union, 11 December 2020. 14 p. URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/st13951.en20.pdf> (date of access: 04.12.2025)
13. Deen B., Zweers W., Linder C. The EU in the South Caucasus: Navigating a geopolitical labyrinth in turmoil. The Hague: Clingendael Institute, 2023. URL: <https://www.clingendael.org/pub/2023/the-eu-in-the-south-caucasus/4-the-eu-and-the-elusive-peace-agreement-between-armenia-and-azerbaijan/0> (date of access: 28.11.2025)
14. European Union Common Security and Defence Policy Missions and Operations Annual Report 2023. Brussels: European External Action Service. URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/EEAS-CSDP-AnnualReport-02.pdf> (date of access: 24.11.2025)
15. Трагнюк О., Анакіна Т. Роль ЄС як посередника у міжнародних конфліктах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 515–517. URL: http://lsej.org.ua/12_2022/122.pdf (дата звернення: 06.12.2025)
16. Shiraliyev M. The European Union's Conflict Resolution Policy in The South Caucasus. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 2023. 7 (Özel Sayı-1): P. 83–98. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3613813> (date of access: 17.11.2025)
17. Ivasechko O., Tsebenko O., Turchyn Ya., Vezdenko Ya. Peculiarities and prospects of the European Union involvement in the settlement of conflicts on the territory of the Eastern Partnership countries. *Politics in Central Europe*. 2022. Vol. 18, iss. 4. P. 633–660.
18. Шелест Г. В. Посередництво та миротворчість ЄС. Перспективи розвитку політики ЄС: глобальні та регіональні виміри : монографія / за заг. ред. О. І. Брусиловської, І. М. Ковалю. Одеса : ОНУ, 2019. С. 172–189. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/269b3e4f-79a8-4773-8e4a-d2ac9f115c32/content> (дата звернення: 28.11.2025)

Reference

1. Skrypnyk O. M. Uchast Yevropeiskoho Soiuzu u vrehuliuvanni konfliktiv na terytorii krain Skhidnoho partnerstva. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky)*. 2022. № 39. С. 27–24. <https://pahs.journal.kspu.edu/index.php/pahs/article/view/62/60> (data zvernennia: 02.12.2025)

2. Bohatov D. Ye., Mielieshev I. S., Prykhodko V. S. Rol Yevropeiskoho Soiuzu v pidtrymtsi myru ta mizhnarodnoi bezpeky v aspekti povnomasshtabnoho viiskovoho vtorhnennia Rosiiskoi Federatsii na terytoriiu Ukrainy. *Pravova pozytsiia*. 2022. № 2. S. 46–50. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2022_2_10 (data zvernennia:20.11.2025)
3. Syroid T. L. Pravova osnova polityky Yevropeiskoho Soiuzu v haluzi bezpeky: vid vytykov do suchasnosti. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2019. № 3. S. 54–60.
4. Manners I. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*. 2002. Vol. 40, No. 2. P. 235–258. URL:<https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf> (date of access:19.11.2025)
5. Nouwen S. M. H. Exporting Peace? The EU Mediator's Normative Backpack. *European Law Open*. 2022. Vol. 1, No. 1. P. 1–37. <https://www.cambridge.org/core/journals/european-law-open/article/exporting-peace-the-eu-mediators-normative-backpack/DEDFCC8814F6763DFC0005789D811D81> (date of access:23.11.2025)
7. Herrberg A. International Peace Mediation: A New Crossroads for the European Union. DCAF Brussels - ISIS Europe. Geneva: The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2012. 30 p. URL:https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/International_Peace_Mediation.pdf (date of access:25.11.2025)
8. Bergmann J., Niemann A. The European Union as an Effective Mediator in Peace Negotiations? Conceptual Framework and Plausibility Probe. Mainz: Chair of International Relations, Johannes Gutenberg University, 2013. 32 p. URL:<https://international.politics.uni-mainz.de/files/2013/12/mpiep05.pdf> (date of access:20.11.2025)
9. Bercovitch, Jacob. International Mediation. *Journal of Peace Research*, Vol. 28, No. 1, 1991. P. 3–6. JSTOR. URL: <http://www.jstor.org/stable/424189>. (date of access:29.11.2025)
10. A Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. Brussels : Council of the European Union, 2022. 45 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC>(date of access: 26.11.2025)
11. Concept on EU Peace Mediation. General Secretariat of the Council. Brussels: Council of the European Union, 11 December 2020. 14 p. URL:<https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/st13951.en20.pdf> (date of access:04.12.2025)
12. European External Action Service. Peace, Partnerships and Crisis Management Directorate – PCM. URL: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/peace-partnerships-and-crisis-management-directorate> (date of access:23.11.2025)
13. Deen B., Zweers W., Linder C. The EU in the South Caucasus: Navigating a geopolitical labyrinth in turmoil. The Hague: Clingendael Institute, 2023. URL: <https://www.clingendael.org/pub/2023/the-eu-in-the-south-caucasus/4-the-eu-and-the-elusive-peace-agreement-between-armenia-and-azerbaijan/0> (date of access:28.11.2025)
14. European External Action Service. Peace, Partnerships and Crisis Management Directorate – PCM. URL: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/peace-partnerships-and-crisis-management-directorate> (date of access:23.11.2025)
15. Trahniuk O., Anakina T. Rol YeS yak poserednyka u mizhnarodnykh konfliktakh. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2022. № 12. S. 515–517. URL:http://lsej.org.ua/12_2022/122.pdf (data zvernennia:06.12.2025)
16. Shiraliyev M. The European Union's Conflict Resolution Policy in The South Caucasus. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 2023. 7 (Özel Sayı-1): P. 83–98. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3613813>(date of access:17.11.2025)
17. Ivasechko O., Tsebenko O., Turchyn Ya., Vezdenko Ya. Peculiarities and prospects of the European Union involvement in the settlement of conflicts on the territory of the Eastern Partnership countries. *Politics in Central Europe*. 2022. Vol. 18, iss. 4. P. 633–660.
18. Shelest H. V. Poserednytstvo ta myrotvorchist YeS. *Perspektyvy rozvytku polityky YeS: hlobalni ta rehionalni vymiry : monohrafiia / za zah. red. O. I. Brusylivskoi, I. M. Kovalia*. Odesa : ONU, 2019. S. 172–189. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/269b3e4f-79a8-4773-8e4a-d2ac9f115c32/content> (data zvernennia:28.11.2025)

Отримано: 15.12.2025

Прийнято до публікації: 14.01.2026

Опубліковано: 15.01.2026